

การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา
ให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา
ENHANCEMENT OF SOCIAL LEADERSHIP FOR ECCLESIASTIC
ACCORDING TO BUDDHISM IN SONGKHLA PROVINCE

¹พระครููปคุณสังขกิจ, ²กัณตภณ หนูทองแก้ว, ³วชิรวิชญ์ อธิธินาคุภวิชญ์

¹Phrakrupakhunsangkhit, ²Kantaphon Nuthongkaew
and ³Vachiravitch Ittithanasuphavitch

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus, Thailand

²Kantaphon_27@hotmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised:** December 25, 2024; **Accepted:** January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา 2) วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม 3) สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา 4) นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูป/คน และจัดเวทีเสวนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา พบว่า พบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ มีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุค

¹นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

²รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

³อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

สมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน 2. แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรม ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม หลักสัปปุริสธรรม หลักพละธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม ทิศ 6 3. การบูรณาการองค์ความรู้ พบว่า ต้องมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อม ๆ กับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น มีการทบทวนอยู่เสมอ 4. นำเสนอองค์ความรู้ ผ่านรูปแบบที่เรียกว่า KADC Model ประกอบด้วย K (Knowledge) = ความรู้ A (Adapt) = การปรับตัว D (Dhamma) = หลักธรรม C (Character) = บุคลิกภาพ

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, ภาวะผู้นำ, พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this research were: 1) to analyze the problems related to enhancing social leadership according to Buddhism for the monks in Songkhla Province 2) to analyze theoretical concepts. and Buddhist principles regarding social leadership 3) to create knowledge about social leadership according to Buddhism 4) to present knowledge about strengthening social leadership according to Buddhism religion It is qualitative research. Gather information through documents In-depth interviews with 10 persons and group discussion with 10 persons. The research tools included interviews and data analysis using descriptive methods. The research results found that: 1. Problems regarding strengthening social leadership according to Buddhist principles Religious teaching for the monks in Songkhla province found that there were problems with learning new knowledge. Has an attitude that is not yet up to date with the times Reduce your own role in providing knowledge and religious wisdom to the villagers. 2. Concepts, theories, and principles in Buddhism Regarding social leadership, it was found that leaders must be quality people. Knowledgeable in both the worldly and the Dhamma, including the ten principles of the Dassabhidhara Dhamma. Principles of Sappurisadhamma, Principles of Physical Strength, Principles of Brahmaviharadhamma. Principles of Sangha Vattu Dhamma, 6 Directions 3. Integration of knowledge found that there is a need to strengthen knowledge in things that are not yet understood or known, along with developing what is known to be more understandable. There is always a

review. 4. Presenting knowledge Through a model called the KADC Model consisting of K = Knowledge A = Adaptation D = Dhamma Principles C = Character

Keywords: Empowerment, Leadership, Buddhism

บทนำ

ระบบการบริหารมีกลไกสำคัญที่จะทำให้ดำเนินการไปสู่จุดหมาย คือ “ผู้นำ” เป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหารการจัดการความคิดริเริ่มในการวางแผน การกำกับและดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ผู้นำจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นไปขององค์กรในการกำหนดทิศทาง ดังนั้นตามที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต) (2549 : ก) กล่าวว่าทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดี พระพุทธศาสนาถือว่าการเป็นผู้นำนั้นต้องมีคุณสมบัติหลายประการ จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และเป็นผู้ตามที่ได้ความร่วมมือ เพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัว กลุ่มใดได้ผู้นำดี สมาชิกในกลุ่มก็ดีไปด้วย ในทางตรงกันข้าม กลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบความลำบาก ซึ่งผู้นำในเชิงปฏิบัติมีความหมาย คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการจูงใจริเริ่มและประสานงานโดยใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) และอำนาจบารมี (Power) เป็นเครื่องมือในลักษณะที่เป็นพิธีการ (Formal) และแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal) เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้นำคือบุคคลที่สามารถชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเองสามารถช่วยคลี่คลายความตึงเครียดต่างๆ ลงได้ และสามารถนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสามารถที่จะนำกลุ่มของตนให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม และสามารถทำให้คนในกลุ่มคล้อยตามพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่ง หรือคำแนะนำของบุคคลนั้น และการที่ผู้นำนั้นใช้ความรู้ ความสามารถ ใช้ศิลปะวิธี ใช้สติปัญญาหรืออำนาจอิทธิพลต่างๆ ในการจูงใจผู้อื่น หรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ (ปัญญา สวัสดิ์เสรี : 2539 : 32)

ผู้นำองค์กรต่างๆ พึงศึกษาภาวะผู้นำทั้งในทางคติโลกและศีลธรรม แล้วนำมาประยุกต์ในความเป็นผู้นำที่ทันสมัยและรู้ทันโลกอยู่เสมอ ผู้นำที่ดี พึงรู้จักบุคคล กลุ่มคน บริษัท องค์กร เพื่อกำหนดสถานการณ์ต่างๆ ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ขององค์กรที่ตนบริหารจัดการ และหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการใช้คนอันไม่เหมาะสมแก่งาน แม้เรื่องเล็กน้อย ผู้นำพึงตระหนักเช่นเดียวกัน เลือกใช้บุคคลแต่ละจริตให้เหมาะสม ควรแก้ด้วยการสาธิตงานหรือมีผู้ช่วยทำงานและทำงานเป็นกลุ่ม (Team Works) เพื่อลดปัญหาความไม่เข้าใจในการทำงาน ผู้นำที่ดี พึงเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่ให้

รู้เท่าทันเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ในโลกปัจจุบันเพราะการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำจะมีความสามารถในการชี้แนะ และคล้อยให้ฆราวาสประพฤติปฏิบัติตนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการของพระพุทธศาสนา (ปกรณ วังศรีตันพิบูลย์ : 2553 : 1) ดังพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (อง.จตุกก. (ไทย) 21/70/115-116) “...เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เช่นกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชามิตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติเป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชามิตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข...” พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สันติสุขของสังคมและประเทศชาติ

วัดจัดเป็นองค์กรสำคัญขององค์กรหนึ่งที่อยู่ควบคู่กับสังคมมาเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่อดีตวัดมีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจและเป็นอะไรอีกมากมาย ดังนั้น วัดเองก็ต้องมีการบริหารจัดการเพื่อความเป็นระบบระเบียบและให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่ที่ผู้คนในชุมชนและสังคมทั่วไปมีความเลื่อมใสศรัทธา หากแต่ปัจจุบันนี้คนในสังคมกลับให้ความเลื่อมใสต่อยกย่อง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปของยุคสมัยที่ทำให้จิตใจและความคิดของคนทั้งในเขตเมืองและชุมชน ภายในวัดเจ้าอาวาส หรือ “พระสังฆาธิการ” จะมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ ปกครองและดูแลความเรียบร้อยของวัดและมีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด มีความสำคัญเป็นหนึ่งในกุญแจที่ช่วยแก้ไขปัญหามุมชนตลอดสังคมไทยด้วย และพระพุทธศาสนานั้นจะเจริญได้ด้วยความเลื่อมใสของประชาชน พระสังฆาธิการจึงเป็นตัวช่วยที่สำคัญในการยึดรวมจิตใจของคนในชุมชนเอาไว้ เพื่อส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา แต่หากวัดมีเจ้าอาวาสหรือพระสังฆาธิการที่ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ บางท่านยังขาดองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด บกพร่องด้านความเป็นผู้นำ ละเลยหรือขาดความรู้ในการสั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปละละเลยพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้ประพฤติปฏิบัติไปตามยถากรรมไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อการบริหารจัดการวัดไม่มีความเป็นหนึ่งในการตัดสินใจ อาจเนื่องจากการแทรกแซงการบริหารของเหล่ากรรมการวัดหรือประชาชนที่เข้ามามีบทบาทครอบครองกิจการของวัด จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในวัด ดังจะเห็นได้ว่า บางวัดเจ้าอาวาสตัดสินใจในการดำเนินงาน

ทุกอย่างด้วยตนเองไม่ปรึกษาหารือ ไม่ยอมรับฟังความคิดของคณะสงฆ์และกรรมการวัด เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้นำแบบเผด็จการ ย่อมไม่ได้รับความเชื่อถือและความร่วมมือจากคณะสงฆ์และกรรมการวัดเท่าที่ควร ทำให้ผลการปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าอาวาสย่อมมีประสิทธิผลมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา“การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา” ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธตามหลักธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา ให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชน พัฒนานคน พัฒนาวัด อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา
4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ประชาชน พระภิกษุ สามเณร จำนวน 10 รูป/คน และจัดการเสวนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ประชาชน พระภิกษุ สามเณร จำนวน 10 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการตรวจสอบโดยที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยนำเสนอผลงานการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการบรรยายในรูปแบบเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ เรียบเรียงและนำเสนอการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ด้วยปัจจุบันเป็นยุคที่เจริญไปด้วยวัตถุ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและก้าวหน้า ทำให้พระสังฆาธิการอาจจะพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ อาจจะมีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุคสมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน รวมถึงการไม่เคร่งครัดต่อพระวินัยเกิดการทำผิดวินัยทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาจากประชาชน

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรมต้องเป็นผู้ที่ศึกษาเรียนรู้หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี โท เอก และเข้าใจ แดกฉานในภาษาบาลี มีความประพฤติดี มีศีล มีอาจารย์ด้วย อีกทั้งควรใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม มาใช้เป็นหลักธรรมสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น

ทศพิธราชธรรมจึงประกอบอยู่ด้วยไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ 2) หลักสัปปริสธรรม มาใช้เพื่อให้เข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรม 7 ประการ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกว่าได้เป็นคนสมบูรณ์แบบ 3) หลักพลธรรม มาใช้ช่วยทำให้การบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือนักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการและควบคุมได้ดีขึ้น ต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้อำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชนเป็นสมมติราช พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรมราชา ก็คือพระราชผู้ทรงธรรมนั่นเอง การจะมีภาวะผู้นำนั้น ผู้นำต้องมีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีหลักธรรมในการปฏิบัติ มีลักษณะผู้นำตามหลักธรรมต้องปฏิบัติหน้าที่ที่พึงทำสำหรับตนในฐานะเป็นพระราชา หรือเป็นผู้นำ พร้อมคุณลักษณะ คือสติปัญญา การมีวิสัยทัศน์ ความดีงาม ชักนำพาให้กลุ่มหรือสมาชิก กระทำการต่าง ๆ เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 4) หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝืนฝืน นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยความเมตตา กรุณา และยอมรักษาศรัทธาไว้ด้วยอุเบกขา 5) หลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่นเป็นการปลูกไมตรีเต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข และ 6) ทิศ 6 มาใช้ในการจัดระเบียบแบบแผน ทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ๆ หน้าที่เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้วย่อมมีแต่ความเจริญ คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม แก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่น เอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทนและรอคอยได้ ความเมตตา กรุณา ปราศรัยดีต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำ ชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน ซึ่งธรรมเหล่านี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้นำต้องมียึดมั่นในจิตใจเพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดี และเหมาะสม ทั้งก่อให้เกิดความศรัทธาจากบุคคลอื่น ๆ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม ตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง มีความหลากหลายในด้านความรู้ ความสามารถ จุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกันออกไป แต่ด้วยในโลกปัจจุบันที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว จำต้องมี

การปรับตัวให้ทันตามยุคสมัย โดยการนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับหลักทางโลก ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะที่ดีทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ คุณลักษณะภายใน ได้แก่ ต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องใฝ่รู้ไม่ล้าหลัง ต้องมั่นคงในหลักการอุดมการณ์ ต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ต้องมีใจรักในงาน ต้องมีคุณธรรม ต้องมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ ต้องมีวิจรรย์ญาณที่ดี ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและคุณลักษณะภายนอก ได้แก่ ต้องเป็นผู้รับใช้ที่ดีเรียนรู้จากการปฏิบัติของผู้อื่น ต้องมีวินัยในตนเอง ต้องกล้ารับผิดชอบ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีเสน่ห์ บุคลิกดี ต้องเป็นผู้ที่รู้จักแก้ปัญหา ต้องทุ่มเทในงาน ต้องรู้จักสื่อสารที่ดี ต้องกล้าหาญ ต้องมีความแจ่มชัดในทุกด้าน มีน้ำใจและต้องเป็นผู้ฟังที่ดี คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีบทบาทในการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก ผู้นำที่ดีย่อมทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้ กล่าวคือ ผู้นำหรือพระสังฆาธิการต้องมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อม ๆ กับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนอยู่เสมอ ตลอดจนนำมาประยุกต์หลักธรรมและหลักทางโลกมาใช้ในการเกิดประโยชน์มากที่สุด เปรียบได้กับการสร้างพระพุทธรูป คือ 1) พระเกตุของพระพุทธรูป เปรียบเสมือนความรู้ที่ต้องเสริมสร้างให้กับพระสังฆาธิการไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม 2) องค์พระพุทธรูป เปรียบได้กับอาวาส (วัด) ที่ต้องเป็นแหล่งในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงรับจ่ายอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วย และ 3) เศียรพระพุทธรูป เปรียบได้กับหลักธรรมพึงต้องมีต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ขัดเกลา ยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักธรรมที่ผู้นำพึงมีและปฏิบัติ เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม สปัจริยธรรม สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 เป็นต้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ด้วยปัจจุบันเป็นยุคที่เจริญไปด้วยวัตถุ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและก้าวหน้า ทำให้พระสังฆาธิการอาจจะพบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ อาจจะมีทัศนคติที่ยังไม่เท่าทันกับยุคสมัย ลดบทบาทตนเองในการให้ความรู้และปัญญาทางธรรมแก่ชาวบ้าน รวมถึงการไม่เคร่งครัดต่อพระวินัยเกิดการทำผิดวินัย ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติคุณารุช (2565, หน้า 346) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำแนวพุทธ : ในยุคการเปลี่ยนแปลง” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแนวพุทธ จะต้องเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องมีทักษะเป็นผู้นำเก่งทั้งงานและเก่งทั้งคน มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างทีมงาน

เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ และนำศักยภาพของคนในองค์กรออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ภาวะผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบ คือ ทั้งรับผิดชอบทั้งเรื่องของการงานและเรื่องส่วนตัว การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้อื่นจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวเราเอง ผู้นำที่ดีต้องรู้จักมองเห็นปัญหาตั้งแต่เนิ่น ๆ สามารถวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงและหาวิธีการที่ดีที่สุดมาแก้ไข เพื่อลดความเสียหายให้เร็วที่สุด ทั้งปัญหาในเรื่องงานและเรื่องความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมงาน การเป็นผู้มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดี

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสังคม พบว่า ผู้นำหรือพระสงฆ์ควรต้องเป็นผู้มีคุณภาพ รอบรู้ทั้งในทางโลกและทางธรรมต้องเป็นผู้ที่ศึกษาเรียนรู้หลักสูตรนิกธรรมชั้นตรี โท เอก และเข้าใจ แดกฉานในภาษาบาลี มีความประพฤติดี มีศีล มีอาจารย์ด้วย อีกทั้งควรใช้หลักธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ ได้แก่ ควรมีการนำหลักธรรม ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม มาใช้เป็นหลักธรรมสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนาดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงประกอบอยู่ด้วยไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ 2) หลักสัปปุริสธรรม มาใช้เพื่อให้เข้าใจชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรม 7 ประการ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกว่าได้เป็นคนสมบูรณ์แบบ 3) หลักพละธรรม มาใช้ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการและควบคุมได้ดีขึ้น ต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งผู้นำไม่ว่าจะดำรงอยู่ในฐานะใด ตำแหน่งใด มีที่มาโดยการสมมติแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้มีอำนาจ ในสถานะผู้นำประชาชนเป็นสมมติราช พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า ธรรมราชา ก็คือพระราชาผู้ทรงธรรมนั่นเอง การจะมีภาวะผู้นำนั้น ผู้นำต้องมีหลักธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีหลักธรรมในการปฏิบัติ มีลักษณะผู้นำตามหลักธรรมต้องปฏิบัติหน้าที่ที่พึงทำสำหรับตนในฐานะเป็นพระราชา หรือเป็นผู้นำ พร้อมคุณลักษณะ คือสติปัญญา การมีวิสัยทัศน์ ความดีงาม ชำนาญพาให้กลุ่มหรือสมาชิก กระทำการต่าง ๆ เพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 4) หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝักฝืน นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะทำให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยความเมตตา กรุณา และยอมรักษารักรวมไว้ด้วยอุเบกขา 5) หลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นหลักธรรมในการสงเคราะห์ผู้อื่นเป็นการปลูกไมตรีเต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข และ 6) ทิศ 6 มาใช้ในการจัดระเบียบแบบแผน ทำหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานะที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ หน้าที่

เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ตามหลักความจริงที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อปฏิบัติตามแล้ว ย่อมมีแต่ความเจริญ คุณธรรมความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม แก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ความบากบั่น เอาจริง กล้าหาญ เสียสละ ความหนักแน่น ความอดทนและรอคอยได้ ความเมตตากรุณา ปรารัณดีต่อมนุษย์ และสรรพสัตว์ ทุกรูปทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การชี้แจงแนะนำ ชักชวนให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปให้เห็นร่วมกัน เห็นไปในแนวทางเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกันมีใจเดียวกันมุ่งมั่นทุ่มเทดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป้าหมายที่ดีงามร่วมกัน ซึ่งธรรมเหล่านี้ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้นำต้องมีอยู่ในจิตใจเพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดี และเหมาะสม ทั้งก่อให้เกิดความศรัทธาจากบุคคลอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระคาร์ณ รัตโก (สำราญ) (2565, หน้า ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระครูปิยะธรรมาภรณ์ (เปี่ยม ปุณณโก) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการพัฒนาชุมชนของพระครูปิยะธรรมาภรณ์ (เปี่ยม ปุณณโก) ท่านได้นำ 9 หลักธรรมไปพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1) สังคหวัตถุ 4 2) พรหมวิหาร 4 3) สปัจริยธรรม 7 4) ขรवासธรรม 4 5) อคติ 4 6) กุศลกรรมบถ 10 7) อกุศลกรรมบถ 10 8) ศีล 5 และ 9) จริยธรรม คุณธรรม ประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการพัฒนาภายใต้แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนอยู่แบบหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) การครองตัวครองตน ตามหลักสังคหวัตถุ 4 3) ด้านครอบครัว มีความซื่อสัตย์ต่อครอบครัว โดยยึดหลักขรवासธรรม 4 4) ด้านหมู่บ้านชุมชน ชุมชนมีวิถีชีวิตตามภูมิปัญญาชาวบ้าน 5) ด้านการใช้ชีวิต ชุมชนนำ หลักธรรมและศีล 5 ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาทางกายและใจ

3. การบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคม ตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา พบว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่ง มีความหลากหลายในด้านความรู้ ความสามารถ จุดเด่นและจุดด้อยแตกต่างกันออกไป แต่ด้วยในโลกปัจจุบันที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว จำต้องมีการปรับตัวให้ทันตามยุคสมัย โดยการนำหลักธรรมมาใช้ควบคู่กับหลักทางโลก ซึ่งผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะที่ดีทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ คุณลักษณะภายใน ได้แก่ ต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องใฝ่รู้ ไม่ล้าหลัง ต้องมั่นคงในหลักการอุดมการณ์ ต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ต้องมีใจรักในงาน ต้องมีคุณธรรม ต้องมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ ต้องมีวิจารณ์ญาณที่ดี ต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม และคุณลักษณะภายนอก ได้แก่ ต้องเป็นผู้รับใช้ที่ดีเรียนรู้จากการปฏิบัติของผู้อื่น ต้องมีวินัยในตนเอง ต้องกล้ารับผิดชอบ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต้องมีเสน่ห์ บุคลิกดี ต้องเป็นผู้ที่รู้จักแก้ปัญหา ต้องทุ่มเทในงาน ต้องรู้จักสื่อสารที่ดี ต้องกล้าหาญ ต้องมีความแจ่มชัดในทุกด้าน มีน้ำใจและต้องเป็นผู้ฟังที่ดี คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีบทบาทในการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก ผู้นำที่ดีย่อมทำ

ให้องค์กรมีความก้าวหน้าและบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้ กล่าวคือ ผู้นำหรือพระสงฆ์ต้องการมีการเสริมสร้างความรู้ในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจหรือไม่รู้ พร้อม ๆ กับการพัฒนาในสิ่งที่รู้ให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังต้องมีการทบทวนอยู่เสมอ ตลอดจนนำมาประยุกต์หลักธรรมและหลักทางโลกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เปรียบได้กับการสร้างพระพุทธรูป คือ 1) พระเกตุของพระพุทธรูป เสมือนกับความรู้ที่ต้องเสริมสร้างให้กับพระสงฆ์ต้องการไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรม 2) องค์พระพุทธรูป เสมือนได้กับอวาส (วัด) ที่ต้องเป็นแหล่งในการพัฒนา ต้องมีการพัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงรับจ่ายอย่างเป็นขั้นเป็นตอนด้วย และ 3) เศียรพระพุทธรูป เสมือนได้กับหลักธรรมพึงต้องมีต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ขัดเกลา ยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักธรรมที่ผู้นำพึงมีและปฏิบัติ เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม สปัจริยธรรม สังคหวัตถุ 4 อคติ 4 เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสิน งามประโคน, พระครูโอภาสทนทกิตติ์ และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ (2563, หน้า 28 – 29) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า มีความศรัทธา ความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ มนุษยสัมพันธ์ เป็นต้นแบบในการปฏิบัติและเป็นเอตทัคคะในทางพระพุทธศาสนา ในส่วนของพระสงฆ์ไทย พบว่า มีความศรัทธา มีความรู้ ความสามารถในการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน มีวิสัยทัศน์ และมนุษยสัมพันธ์เป็นกัลยาณมิตร ได้รับสมณศักดิ์ตามความรู้ ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละสาขาทั้งสายวิชาการและสายปฏิบัติเครือข่ายของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระดับวิชาการ มีคุณลักษณะด้านจักษุมาในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานเถระ พระมหากัสสปเถระ ได้เป็นกำลังที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแต่ละองค์นั้นมีความโดดเด่นในการเผยแผ่ด้วยเอตทัคคะในแบบของตนเองที่พระพุทธเจ้าได้ยกย่อง สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระมหาสมปอง ตาลปุตโต มีการจัดทำหนังสือ เอกสาร สื่อออนไลน์ทั้งในยูทูบ (Youtube) เว็บไซต์ ที่เป็นผลงานการเผยแผ่และท่านยังมีเครือข่ายร่วมกับพระภิกษุรุ่นใหม่ในการจัดทำค่ายคุณธรรม พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ท่านได้สร้างมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อเป็นทางเลือกให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วโลก เป็นต้นแบบของพระนักคิด นักเขียน นักพัฒนา โดยท่านได้สร้างเครือข่ายเชิงวิชาการอยู่ที่ศูนย์วิจัยสันาสากลไร่เชิญตะวัน จัดสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนไทยและชาวต่างชาติ ระดับการบริหารการศึกษา มีคุณลักษณะ ด้านวิจิโร ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระอรุณเวลกัสสปะ พระจุฬปันทเถระ พระราหุลเถระ พระปุลณณมันตานีบุตรเถระ เป็นพระมหาเถระผู้มีความรู้ ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกำลังสำคัญในสมัยพุทธกาลอย่างมาก โดยตำแหน่งเอตทัคคะที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง พระอรุณเวลกัสสปะ ซึ่งเป็นพระเถระผู้ที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นเอตทัคคะด้านผู้มีบิรวารมาก สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พุทธาสภิกขุ พระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) และ

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. ระดับการปฏิบัติ มีคุณลักษณะ นิสัยสัมพันธ์โน ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อัญญาโกณฑัญญะ พระโสณกุฏิกัณณเถระ เป็นพระมหาเถระที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ส่งผลให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างศรัทธาแก่ประชาชน สมัยปัจจุบัน ได้แก่ พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทโท) พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร) และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก และสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสโภ) พระมหาเถระทั้ง 4 ท่าน ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ทำให้มีลูกศิษย์มากมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

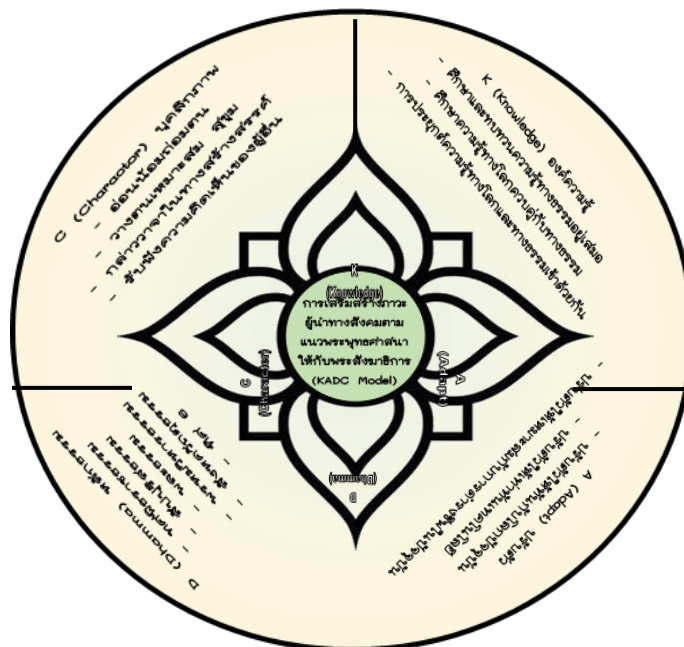
จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา ทั้งจากแนวคิด ทฤษฎี ตำรา การสัมภาษณ์ การเสวนาของผู้ทรงความรู้แล้วนั้น สามารถทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการในจังหวัดสงขลา” เรียกว่า KADC Model ดังนี้

K (Knowledge) องค์ความรู้ คือ ผู้นำต้องมีความเข้าใจในองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ สิ่งใดที่มีความรู้แล้วศึกษาให้รู้มากกว่าเดิม สิ่งใดยังไม่รู้ศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ ศึกษาและทบทวนความรู้ทางธรรมอยู่เสมอ ศึกษาความรู้ทางโลกควบคู่กับทางธรรม และการประยุกต์ความรู้ทางโลกและทางธรรมเข้าด้วยกัน

A (Adapt) การปรับตัว คือ ผู้นำต้องรู้เท่าทันกับความเจริญก้าวหน้า รู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รู้จักปรับตัวให้ทันกับโลกปัจจุบัน ปรับตัวให้เท่าทันเทคโนโลยี และปรับตัวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำรงชีพในปัจจุบัน

D (Dhamma) หลักธรรม คือ ผู้นำต้องมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สัปปริสธรรม พละธรรม พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และทศ 6

C (Character) บุคลิกภาพ คือ ผู้นำต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกเคารพและนับถือ ได้แก่ มีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน วางตนเหมาะสม กล่าววาจาในทางสร้างสรรค์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย : “การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาให้กับพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสงขลา”

เอกสารอ้างอิง

- ปกรณ วังศรีตันพิบูลย์. (2553). การพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำในตัวคุณให้แข็งแกร่ง. สืบค้นวันที่ 15 มิถุนายน 2566. เข้าถึงได้จาก <http://www.entaining.net>.
- ปัญญา สวัสดิ์เสรี. (2539). ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทองที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปริยัติคุณาวุธ. (2565). ภาวะผู้นำแนวพุทธ : ในยุคการเปลี่ยนแปลง. วารสารมหาจุฬาริชาการ. 9(3) : 346-361.
- พระคำรณ รติโก (สำราญ). (2565). ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระครูปิยะธรรมาภรณ์ (เปี่ยมบุญณโก). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: การศาสนา.

สิน งามประโคน, พระครูโอภาสพนทกิตติ์ และพระมหาสมบัติ ธนปญโญ. (2563). *คุณลักษณะภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี (มกราคม - มิถุนายน 2563). 1(1) : 28-40.